

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

VÝUKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE DOPLŇJÍCÍHO PEDAGOGICKÉHO MINIMA

AUTOR PRÁCE
AUTHOR

Bc. ONDŘEJ DUFEK

VEDOUCÍ PRÁCE
SUPERVISOR

Mgr. JANA PAVLÍČKOVÁ

BRNO 2021

Doplňující pedagogické studium – prezenční studium VUT v Brně

NÁVRH TÉMATU PÍSEMNÉ ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Titul, jméno, příjmení : Bc. Ondřej Dufek Fakulta : FP ID : 204456

Adresa včetně PSČ : Podlouckého 1395, Nové Město na Moravě, 592 31

Kontaktní telefon : 776115473

Téma navržené : Finanční gramotnost na středních školách

Finanční gramotnost na středních školách

Konzultant – vedoucí práce :

Titul, jméno, příjmení : Mgr. Jana Pavlíčková

Zaměstnání – funkce : Externí pedagog na FEKT VUT BRNO

Adresa zaměstnavatele : FEKT VUT BRNO, Technická 12. Brno

Téma opravené : Výuka finanční gramotnosti na středních školách

Zadání bylo prokonzultováno a schváleno :

Titul, jméno, příjmení : Ing. Martin Jílek

Funkce schvalujícího : Vedoucí doplňujícího pedagogického studia FEKT VUT v Brně

Dne : 15.3.2021

Podpis :

Termín odevzdání závěrečné práce do : _____

Výuka finanční gramotnosti na středních školách

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením paní Mgr. Jany Pavlíčkové. Uvedl jsem všechny literární prameny, publikace a další zdroje, ze kterých jsem čerpal.

.....

Ondřej Dufek

30. května 2021

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí své práce paní Mgr. Janě Pavlíčkové za vedení, korekturu a věcné poznámky. Dále bych rád poděkoval všem školám a učitelům, kteří mi umožnili i přes ztěžující pandemické podmínky si u nich vyzkoušet výuku.

Obsah

1	Úvod	3
2	Aktuální podoba finanční gramotnosti v českém školství	4
2.1	Úroveň finanční gramotnosti obecně ve společnosti	5
2.2	Výuka finanční gramotnosti na základních školách	6
2.2.1	RVP pro první stupeň	7
2.2.2	RVP pro druhý stupeň	7
2.2.3	ŠVP	8
2.2.4	Průzkum s žáky ZŠ	8
2.3	Finanční gramotnost na středních školách	8
2.3.1	Gymnázia	9
2.3.2	Odborné střední školy	11
2.3.3	Zkušenosti studentů středních škol	12
2.4	Výuka o financích na vysokých školách	12
2.5	Průzkumy středních škol	13
2.6	Shrnutí a pohled autora práce	15
3	Metodika výuky finanční gramotnosti	16
3.1	Cíl výuky	16
3.2	Očekávané znalosti studentů	16
3.3	Obsah výuky	17
3.4	Jednotlivé okruhy	18
3.4.1	Peníze, inflace, banky, úrok, ekonomické cykly	18
3.4.2	Osobní finance, bohatství, důchod	19
3.4.3	Investice (instrumenty a přístupy), půjčky, pojištění	22
3.4.4	Trh práce, podnikání	23
3.4.5	Stát a finance, dluhy, daně a další finanční povinnosti	23
4	Ukázky výuky	25
4.1	Jednotlivé hodiny	25
4.1.1	1. hodina	25
4.1.2	2. hodina	26
4.1.3	3. hodina	27
4.1.4	4. hodina	28
4.1.5	5. hodina	29
4.1.6	6. hodina	30
4.2	Zkušenosti nabyté výukou v praxi	31
4.3	Zpětná vazba a dotazníky	32

4.3.1	Od studentů	32
4.3.2	Od učitelů	32
5	Závěr	34
	Literatura	35

Kapitola 1

Úvod

Tato práce slouží k nastínění problematiky výuky finanční gramotnosti (dále jako FG) hlavně na středních školách v České republice.

Kapitola 2 bude pojednávat obecně o finanční gramotnosti v ČR a v českém školství. Jak je na tom populace ve vztahu k osobním financím a k základním znalostem ekonomiky. Budou zde probrány i rámcově vzdělávací programy a školní vzdělávací programy. Dále bude součástí této kapitoly průzkum, jak jsou na tom skutečné znalosti žáků porovnané s jejich programy.

Další kapitola 3 bude navrhnout metodiku pro výuku FG. Bude zde zmíněn cíl snažení a znalosti, které se očekávají od studentů a které by si měli odnést ze střední školy v rámci této metodiky. Budou zde vymezeny jednotlivé okruhy, témata a jejich popis, kterým směrem se má výuka FG zabývat, aby naplnila daný cíl.

Nakonec kapitola 4 ukáže na příkladech, jak by měla výuka podle této metodiky fungovat a jak má vyučující hodiny připravit a vést, aby naplnily požadovaný účinek. Také zde bude demonstrováno, jakými postupy v daných okruzích zapojit žáky do procesu učení. Součástí této kapitoly jsou i zkušenosti autora práce a zpětná vazba žáků a jiných pedagogů na autorovy praktické výuky.

Kapitola 2

Aktuální podoba finanční gramotnosti v českém školství

Tato kapitola se bude zabývat shrnutím současné situace finanční gramotnosti v České republice. Bude se zde rozebírat, jak je na tom obecně společnost, ale hlavně jak jsou na tom různé stupně školního vzdělávání. Od každé úrovně vzdělání budou uvedeny krátké rozhovory přímo se studenty daných stupňů, abychom si přiblížili, jak to v realitě u studentů vypadá.

Dále byly vytvořeny průzkumy jak z řad studentů, tak z řad učitelů, které mají sloužit této práci pro lepší pochopení vnímání praktické finanční gramotnosti jednotlivých subjektů.

Rámcové vzdělávací programy

Práce bude narážet na rámcové vzdělávací programy (dále jako RVP), které dávají školám určitý rámec. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy tak poskytuje manuál pro každý stupeň vzdělání a i pro každý obor. Je to tedy možný průvodce, podle kterého by učitelé měli učit jednotlivé předměty. Tyto RVP jsou poměrně komplexní a detailní, takže nebyla vynechána ani finanční gramotnost, která je zde poměrně široce vymezena. [6]

Školní vzdělávací programy

Školy jsou povinny vypracovat si vlastní školní vzdělávací program (zkráceně ŠVP).

Toto je dokument vycházející ze RVP, vytvářejí jej pedagogové dané školy a ti sami určují, co a jakým způsobem zahrnou do výuky.

To, že byla finanční gramotnost nedávno přidána do RVP, značí její současnou akutní potřebu při výuce. Školy by na to měly brát zřetel a poctivě ji začlenit do

svých osnov. Bohužel ve většině ŠVP můžeme vidět spíše minimální rozsah finanční gramotnosti. [6]

2.1 Úroveň finanční gramotnosti obecně ve společnosti

Naší úroveň finanční gramotnosti můžeme částečně pozorovat z prosperity státu, ale hlavně z dat a výsledků hospodaření domácností. Bylo vytvořeno mnoho průzkumů, jak si na tom stojí obyvatelé ČR.

Porovnání zemí v EU z pohledu FG

Obecně v rámci porovnání zemí Evropské unie se dá říct, že si vedeme velice špatně. Z průzkumů 24 zemí EU jsme v rámci měření FG občanů skončili na 20. místě. Z výše uvedeného průzkumu vyplývá, že většina Čechů se o financích dozvídá nejvíce od rodiny, školy a následně z internetu. Přitom přes 40 procent lidí spoléhá při své finanční gramotnosti na školu, která, jak je vidět z výsledků, asi toto poslání naplňuje nedostatečně. [1]

Nejlepší úroveň FG koriguje s úrovní školního vzdělávání

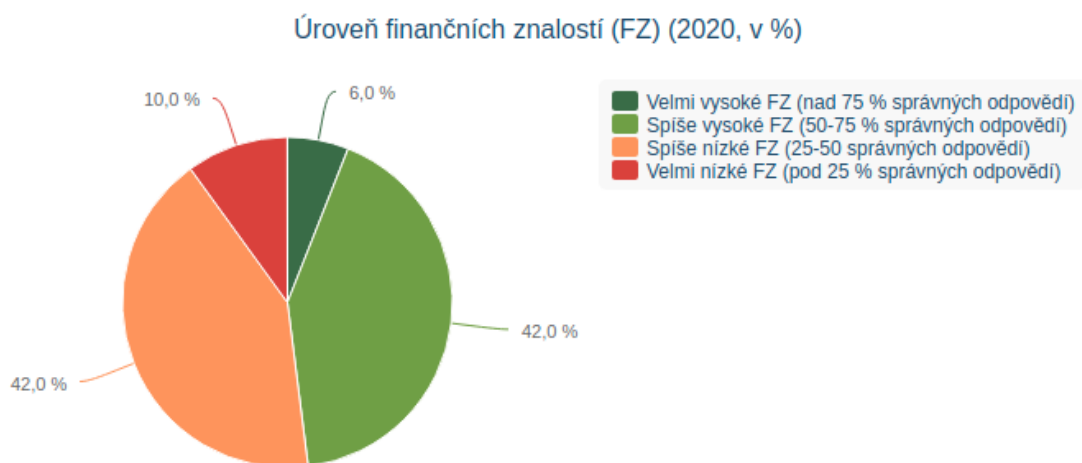
Nejlépe, co se týče prosperity státu, ale i prosperity osobních financí občanů, kde tyto položky jdou ruku v ruce, vycházejí severní země, jako například Dánsko, Finsko, Norsko, Island atd. Zde jsou tedy položeny dobré základy, které by pro nás měly být inspirací. Není asi náhoda, že tyto země investují mnohem více do školství a obecně na úroveň školství dávají mnohem větší důraz než například naše země. [2] [8]

Finanční gramotnost občanů ČR

Z průzkumů provedených Ministerstvem financí v roce 2020, které se dělají každých 5 let, vyplývá, že Češi jsou na tom z pohledu osobních financí nepatrně lépe, než byli před dříve řečenými 5 lety. Nicméně pořád zde zůstává téměř třetina obyvatel, jenž jsou na pokraji chudoby (mají stejné nebo větší celkové výdaje než příjmy).

Jak vidíme z grafu, finanční znalosti jsou lehce podprůměrné i podle průzkumu Ministerstva financí. Byl proveden průzkum, který se váže ke znalostem z oblasti terminologie na finančním trhu, matematiky a makroekonomiky. Vyššího skóre dosahovali především vysokoškolsky vzdělaní lidé, živnostníci a samozřejmě lidé s vyšším příjmem. Naopak nižšího bodového ohodnocení dosáhli hlavně lidé s pouze základním vzděláním, nižšími příjmy a ekonomicky neaktivní lidé.

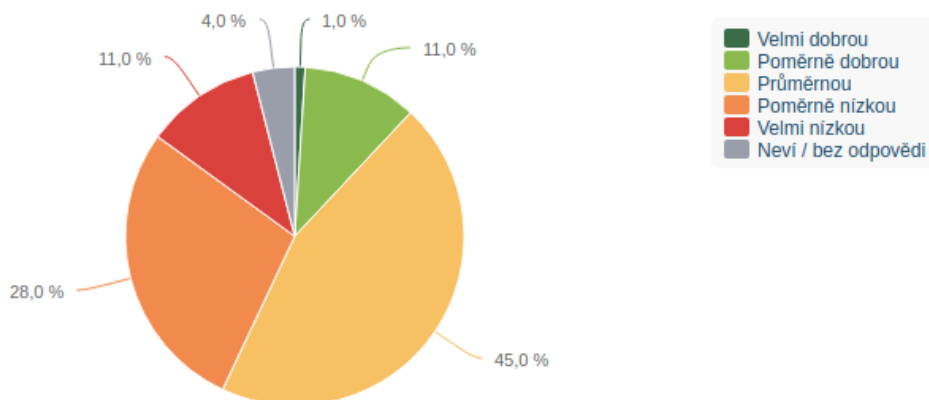
Při pohledu na to, jak se lidé sami ve znalosti financí hodnotí, zjistíme, že jsou výsledky znatelně horší, než u minulého průzkumu znalostí z výše uvedených oblastí.

Obrázek 2.1: Úroveň finančních znalostí 2020 [10]

To potvrzuje, že si lidé v tomto ohledu vůbec nejsou jisti a většina obyvatel v této oblasti potřebuje pomoc. Z minulých šetření vyplývá jasné očekávání, že jim tuto mezeru vyplní škola. [10]

Jakou úroveň finančních znalostí podle Vás máte? (sebehodnocení) (2020, v %)

Obrázek 2.2: Sebehodnocení finančních znalostí 2020 [10]

2.2 Výuka finanční gramotnosti na základních školách

Přesto, že může nauka o financích znít jako pokročilejší učivo, mělo by se s ní podle oficiálního RVP začínat již od první třídy prvního stupně. Žijeme v období kapitalismu a je potřebné, aby do života každý občan znal základy financí, protože za sebe bude po škole sám odpovědný.

V rámci RVP je finanční gramotnost na prvním stupni zastoupena v oblasti Člověk a jeho svět, který se pojí s prvoukou a jí podobnými předměty. Na druhém stupni se podle RVP má FG učit v oblasti Člověk a společnost, která může být například součástí občanské výchovy. Možné je taky FG realizovat v oblasti matematiky, informačních a komunikačních technologií a oblasti Člověk a svět práce.

Finanční gramotnost se doporučuje integrovat do ostatních předmětů, protože nemá tak velký rozsah pro svůj vlastní předmět. Ovšem školy, které si upraví svůj vzdělávací program natolik, aby naznaily potřebu finanční gramotnosti jako samostatného předmětu, tak mohou učinit. [7]

2.2.1 RVP pro první stupeň

Žáci prvního stupně by se tedy již od první třídy měli učit základní pojmy a manipulace s penězi. Ze začátku je hlavně kladen důraz na to, aby si žáci uvědomili, co jsou to peníze a k čemu slouží. Měli by se tedy od první třídy učit poznávat peníze, pochopit účely platebních karet a chápat ceny zboží a služeb.

Od třetí třídy by se měli učit manipulaci s penězi. Tím je myšleno hlavně nakupování a kontrola správnosti placení a vrácení peněz. Okolo 4. třídy by také měli žáci být lehce seznámeni s existencí bank a jejich funkcí.

Ke konci prvního stupně by už měl být žák schopný sestavit si jednoduchý osobní rozpočet, tedy poznat, za co utrácí svoje kapesné a měl by znát základní rysy hospodaření s penězi. Měl by začínat chápat příjmy a výdaje, půjčování peněz dalším subjektům, dluhy, reklamaci zboží a měl by být schopen říct základní příjmy a výdaje domácností.

2.2.2 RVP pro druhý stupeň

Žáci druhého stupně jsou už osobně více vyspělejší, než jejich mladší spolužáci a mají za sebou základní přehled z ostatních oblastí života. K tomu už většina žáků posbírání zkušenosti i z pohledu získávání, spoření a utrácení peněz ve formě kapesného od rodičů. Díky tomu si opět trochu přiblíží funkci peněz.

Proto by se dle RVP žáci druhého stupně měli zaměřovat na více komplikované finanční záležitosti. Od 6. třídy mají za úkol si zvědomit rozdíl jednorázových a opakovaných příjmů a výdajů jak osob, tak domácností. Žáci už mají pracovat s více abstraktními pojmy jako je vlastnictví a jeho ochrana. Dále se učí rozeznávat zbytečné a nezbytné výdaje osob a domácností. Učí se přemýšlet nad rozpočtem a určit, kdy bude rozpočet vyrovnaný, schodkový anebo přebytkový. S tím by měli i poznávat důvody, proč tomu tak je a najít řešení.

Od 7. třídy by se výuka měla zabývat funkcí bankovních účtů, karet a bezhotovostních plateb. Plus posoudit výhody a rizika těchto možností. Žáci by se také měli učit rozdíly mezi kreditní a debetní kartou.

Ke konci základního vzdělání už se podle RVP studenti začínají učit o základních finančních možnostech jako je pojištění, spoření, investování nebo úvěru a snaží se umět porovnat jejich nabídku. Zabývají se tím, jak vzniká cena nabídkou a poptávkou. Učí se o ziscích a nákladech, DPH, úroku, deficitu a dalších základních finančních termínech, aby byl žák schopen se osobně správně finančně rozhodovat.

2.2.3 ŠVP

V rámci práce bylo prozkoumáno několik ŠVP základních i středních škol, z nichž většina neměla online dostupné ŠVP. Některé školy nabízely jeho zaslání od ředitele a u jiných ho nešlo na stránkách školy najít. Ovšem u těch škol, které ho vystavené měly, byla finanční gramotnost zastoupena většinou v předmětech podle RVP.

Z těch několika ŠVP prozkoumaných v rámci této práce se v jejich osnovách nacházelo asi pouze 30 procent výše vyjmenovaných znalostí o financích, což je poměrně málo. Možné ale je, že dané školy v rámci svých osnov nepíší všechno a že se to žáci přeci jen učí třeba i v jiných předmětech.

2.2.4 Průzkum s žáky ZŠ

V rámci této práce byl uskutečněn rozhovor se třemi žáky základních škol, kteří byli v 9. ročníku. Všichni žáci byli z různých škol.

Žáci byli dotazováni na probíranou látku v oblasti finanční gramotnosti a na dosažené znalosti a to hlavně v poměru ku oficiálnímu RVP.

Z odpovědí žáků vyplynulo, že v průměru ve škole probírali asi 50 procent toho, co je napsáno v rámci RVP. S tím, že velká část toho, co se probírá, se nevysvětlí dostatečně, ale jen formou definic. To znamená, že žáci si odnášejí jen velmi málo praktických znalostí.

Žák by měl být schopen po základní škole popsat inflaci, typy investic, pojištění, bankovní systém a jiné. V realitě to ovšem vypadá tak, že má problém vysvětlit inflaci a z investic, pojištění, reklamací, práva neví vůbec nic. Co se žáci opravdu naučí, je povědomí o kreditních kartách, bankovním účtu, placení, rozpočtu a opravdu velmi stručný přehled možností peněz a finančních instrumentů.

2.3 Finanční gramotnost na středních školách

Střední školy už nemají tak jednotné RVP jako ZŠ, protože je jich mnoho druhů. Jsou tu gymnázia (které se mohou specializovat), učiliště a střední odborné školy

všech možných oborů (přes průmyslové až k ladění pián). A protože pro tyto všechny odvětví středních škol existují RVP vytvořené Ministerstvem, není lehké to shrnout.

RVP v rámci středních škol se ale dělí víceméně na gymnázia a zbytek. Gymnázia pokračují v poměrně obsáhlém a obecném plánu a odborné školy mají v osnovách spíše trh práce a jak se v něm zorientovat. Plus různé formy podnikání a jejich rozdíly se zaměstnáním, což se pro odborníky může určitě hodit, kdyby chtěli pracovat na sebe.

Na středních školách se finanční gramotnost nejčastěji objevuje v předmětech ekonomie, základy společenských věd a občanská výuka. Nicméně různé doplnění a prolnutí s tímto tématem můžeme občas vidět i v matematice nebo třeba zeměpisu. Navíc je občas možno vidět různé finanční kurzy a projekty pro studenty od akčních učitelů.

Nicméně se dá říct, že všechny střední školy samozřejmě předpokládají znalost témat finanční gramotnosti ze základní školy a proto na ni navazují. Zde by už měl student chápat, co to jsou peníze, základy nabídky a poptávky, tvorby peněz, základy bankovních služeb a finančních produktů.

2.3.1 Gymnázia

Jak již bylo psáno, tak gymnázia mají v RVP poměrně komplexní osnovy. Studenti by se měli učit již poměrně pokročilé věci. Učí se zde jak trh práce a volby profesí, které jsou i na odborných školách, tak i pracovněprávní vztahy, fungování tržní ekonomiky, národní hospodářství a úlohu státu v ekonomice a finance. [9]

Trh práce, profesní volba a pracovněprávní vztahy

Trh práce částečně také souvisí s finanční gramotností, protože se velmi pravděpodobně bude od volby správného zaměstnání odvíjet i výše příjmů.

Zde se tedy studenti učí, jak se zapojit do trhu práce podle jejich volby zaměření. Spolu s tím by se studenti měli učit odhadovat své možnosti, ať už se jedná o ty zdravotní, osobní, tak kvalifikační. Obecně se žáci snaží pohybovat se v nabídce prací svého zaměření. Měli by se také naučit i zpracovávat dokumenty potřebné pro získání práce (životopis, motivační dopis, ..). Dále by se pak mělo učit, jak se sebezprezentovat a jaký má pro člověka a společnost práce význam, což s ekonomikou také souvisí.

Z pracovněprávních vztahů si žáci odnášejí funkci odborů, postupy při uzavírání pracovních smluv a jejich vypovězení. Každý by tu měl znát i lidská pracovní práva a s tím související postupy k ochraně životního prostředí.

Tržní ekonomika

V tomto okruhu jde o základy ekonomiky, fungování trhu, kde může student navázat na poptávku a nabídku branou na základní škole. Zde by měl student umět vysvětlit:

- Základní ekonomické pojmy (ekonomické cykly, typy ekonomik, globální ekonomika ..)
- Mechanismy fungování trhu
- Stanovení ceny produktu z nákladů, zisku a DPH
- Cenové dopady typů zákazníků, místa a období
- Kolísání cen a pracovních míst na základě nabídky a poptávky
- Různé formy podnikání a která je v dané situaci nejlepší + jeho založení
- Výhody a rizika při zaměstnání a podnikání
- Marketingové dopady na úspěch výrobku/služby

Národní hospodářství a úloha státu v ekonomice

Fungování státu je velice důležitá vlastnost, pro dobrá finanční rozhodnutí, protože stát může svou mocí velmi ovlivňovat například výše úroků v ekonomice nebo dokonce nepřímo zvedat či srážet ceny různých aktiv. Proto by žáci měli mít přehled i tomto aspektu ekonomiky a financí. Učí se zde:

- Příjmy a výdaje státu a jeho fungování
- Daně vytvořené státem a k čemu slouží, jejich přiznání a rozdělení
- Z aktuálních informací posoudí ekonomické ukazatele jako je inflace, HDP, míra nezaměstnanosti, .. a jaký mají dopad na životní úroveň občanů
- Inflace, co ji způsobuje, co způsobuje občanům a jak se proti ní bránit
- Výpočet svého životního minima
- Zažádání o sociální dávky
- Funkce podpory v nezaměstnanosti, úřadů práce a personálních agentur
- Fiskální, monetární a sociální politika
- Fungování centrální banky

Finance

Posledním tématem ve finanční výuce na gymnáziích by měly být samotné finance. Zde by se měl student dozvědět praktické informace o tom, jak se chovat k penězům a jaké má finanční možnosti a jaké jsou jejich charakteristiky. Osnova nauky o financích:

- Platební nástroje
- Směna měn
- Možnosti investování do cenných papírů a je schopen popsat princip vývoje ceny
- Rozpočet domácnosti
- Pravidelnost a nepravidelnost, zbytnost a nezbytnost příjmů a výdajů
- Práva spotřebitele a jejich uplatnění
- Způsoby uložení/zhodnocení volných finančních prostředků do úspor nebo různých finančních instrumentů
- Úvěrové produkty, jejich popis a riziko předlužení
- Úrokové sazby a RPSN
- Pojištění a jeho správný výběr z pohledu různých situací
- Funkce ČNB a celého bankovního systému
- Ovládá moderní formy bankovních služeb a platebních styků

ŠVP gymnázií

V rámci práce bylo prozkoumáno pár školních vzdělávacích rámců a v této kontrolní skupině se vyskytovalo asi 20 procent celkových poznatků, které by podle Ministerstva měly školy vyučovat a které jsou popsány výše.

2.3.2 Odborné střední školy

U odborných škol bylo v RVP nalezeno pouze téma "Trh práce", kde se probírá podobný obsah jako u stejnojmenného tématu gymnázií. Studenti jsou hlavně připravováni na pracovní život a také možnost podnikání podobně právě jako u gymnázií.

Ačkoliv v RVP nebyla finanční gramotnosti důkladně specifikována, v rámci ŠVP pár zkoumaných škol je vidět mírné rozšíření FG. [3]

2.3.3 Zkušenosti studentů středních škol

V rámci práce byly provedeny rozhovory se studenty různých středních škol, kteří jsou v posledním ročníku a nebo kteří jsou čerstvými absolventy. Byly dotazovány dva studenti gymnázií a dva studenti středních odborných škol s maturitou.

Celkově se potvrdilo tvrzení z výzkumu, zmíněném na začátku práce, který říká, že Češi nemají dobrou finanční gramotnost. Většina oslovených potvrdila, že si ze střední ani základní školy moc znalostí z ohledu FG neodnášejí. Respektive studenti dostávají lehký teoretický základ (podle průzkumu asi 30 procent požadovaných znalostí podle RVP na gymnáziích), ale v praxi nejsou schopni ani tu trochu využít.

Absolventi středních škol většinou nemají znalosti, které mají umět ze základní školy. Například daně, inflace nebo poptávka s nabídkou. Pokročilé znalosti jako schopnost popsat pojištění, druhy investic nebo úvěrů nezvládne takřka nikdo z absolventů. To znamená, že i kdyby střední školy plnily plány RVP, studenti nejsou připraveni ani ze ZŠ.

Dotazovaní studenti by obecně chtěli více praktických znalostí. Učitelé finanční gramotnosti podle nich většinou nemají s financemi potřebné vlastní zkušenosti a nesledují aktuální ekonomiku a tak mohou těžko žákům předat nějaké zkušenosti. Výuka tedy funguje tak, že učitelé žákům předají definice různých ekonomických pojmů, ale žáci už tuto definici neumí přenést do praxe. Přitom je podle žáků praktická finanční gramotnost do následného života velice potřebná, ale ve škole většinou velmi zanedbávaná.

2.4 Výuka o financích na vysokých školách

Tím, že FG na vysokých školách není předmětem této práce, se na tuto problematiku podíváme jen zlehka. Fakulty vysokých škol jako takové už se zabývají výhradně jen svojí specializací a ne finanční gramotností. Tu už mají studenti znát z předešlých obecných stupňů vzdělání. Ale tím, že to ne vždy tak funguje a školy mají i zahraniční studenty, je na některých fakultách možnost dostat část tohoto vzdělání v rámci volitelných předmětů. Nebo častěji pomocí různých poradenských a kariérních center, spadajících přímo pod danou univerzitu. Tato centra nabízejí mimo jiné právě i finanční gramotnost a pomoc v oblasti podnikání, takže se student může dál vzdělávat a rozšiřovat lehce svoje vědomosti.

2.5 Průzkumy středních škol

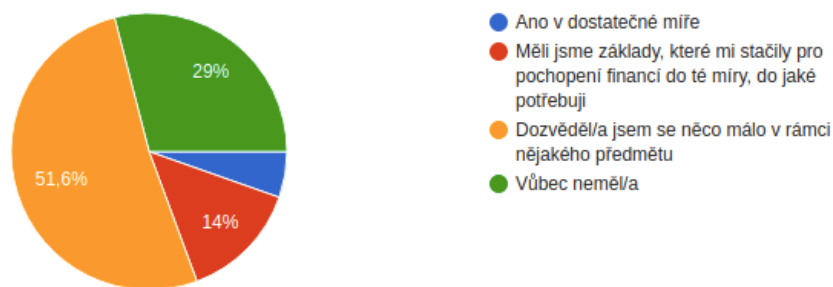
V rámci práce byl proveden dotazník, který měl snahu přiblížit reálnou situaci z pohledu studentů. Respektive jak sami studenti středních škol aktuální situaci vnímají a jestli si ze školy odnáší potřebné znalosti.

Na dotazník odpovědělo 93 studentů, kde téměř polovina byla z gymnázia a druhá polovina z odborných škol s maturitou. A také téměř polovina dotazovaných byla muži a polovina ženy.

Z grafů níže jasně vyplývá, že FG v dostatečné míře má pouze asi 20 procent žáků. Co je ale ještě horší, že téměř třetina žáků SŠ nemá finanční gramotnost žádnou. Toto jsou velmi špatné statistiky, které by tu být neměly.

Měl/a jsi na střední škole výuku finanční gramotnosti?

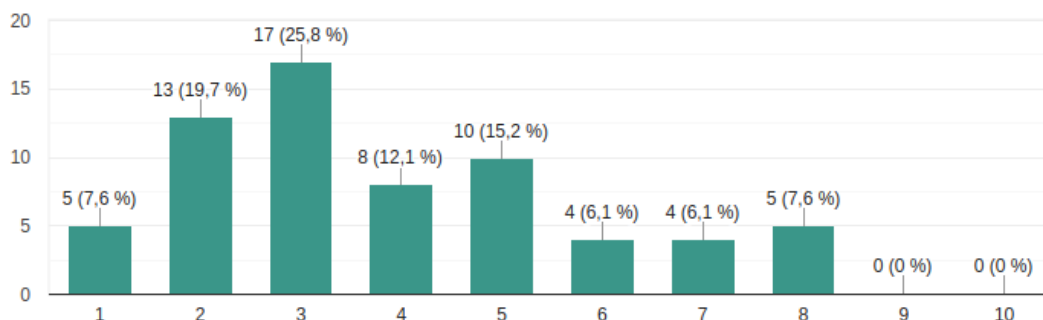
93 odpovědí

Obrázek 2.3: Kolik studentů mělo na SŠ finanční gramotnost

Jak ti byla finanční gramotnost na střední škole užitečná do života?

66 odpovědí

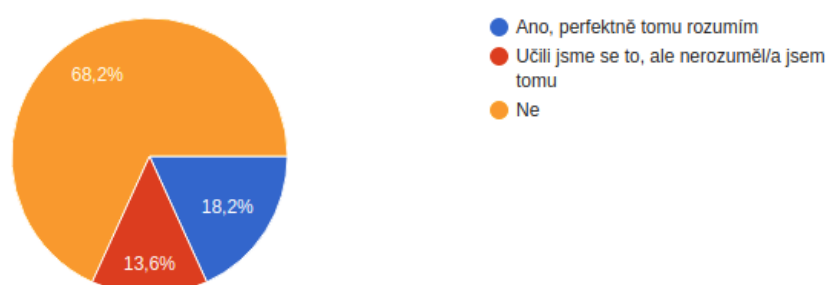
Obrázek 2.4: Užitečnost FG v praxi

Dále se vytvořila Gaussova křivka v případě reálné využitelnosti těch, kteří nauku o financích měli. Bohužel ona křivka nemá svůj vrchol ani v půlce, jak bychom mohli doufat. Svůj vrchol má zhruba ve třetině stupnice. Dvou nejvyšších stupňů nevyužil ani jeden dotazovaný žák.

Žáci byli poté dotazováni na znalost inflace, dluhů, investic a dalších základů, které by měl každý finančně způsobilý občan znát. Zde je vybrána znalost investičních instrumentů, kterých nenabývá většina žáků a které by se dle RVP měli učit již na základní škole.

Naučili tě ve škole základní charakteristiky různých investičních instrumentů?

66 odpovědí

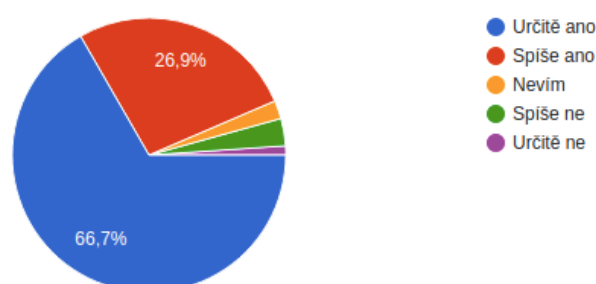

Obrázek 2.5: Nauka o investicích na SŠ

Z výše zmíněných informací asi nebude překvapením, že by žáci chtěli řádově lepší úroveň nauky o financích jak na ZŠ, tak na SŠ. Chtějí být připraveni do života a škola jim v tom podle průzkumů dost často nepomůže. Proto je poptávka po finančních znalostech obrovská.

Chtěl/a bys lepší úroveň finanční gramotnosti na středních školách?

93 odpovědí

Obrázek 2.6: Poptávka po FG od studentů

2.6 Shrnutí a pohled autora práce

Rámcově vzdělávací programy pro základní školy v oblasti FG jsou vytvořeny dobře. Problém je, že se podle průzkumů žáků nerealizují. Jsou vyučovány na zhruba 50 procent a to většinou pouze teoreticky. Z tohoto slabého základu poté studenti přechází na střední školy. Zde je RVP na gymnáziích možná přeceněná a spíše náročné jak pro studenty, tak i pro učitele. RVP ostatních středních škol je zase naopak spíše chudé. Výuka je zde zaměřena pouze na trh práce. Ovšem reálně podle průzkumů se vyučuje v průměru tak 20 procent toho, co by se učit mělo podle RVP gymnázií. Samozřejmě zde jsou i světlé výjimky.

I přes tyto rozdíly v RVP středních škol se v praxi podle průzkumů autora se na těchto školách učí podobný základ. Bohužel podle názoru studentů je tato výuka z drtivé většiny pouze teoretická a žáci si tak kromě definic mnoho do dalšího života neodnášejí. Přitom všichni respondenti potvrdili jejich poptávku po kvalitní a praktické výuce finanční gramotnosti. Požadovaný okruh vědomostí studentů se téměř kryje s RVP gymnázií. Není tedy takový problém v osnově, jako v přenosu vědomostí z učitele na žáka.

Kapitola 3

Metodika výuky finanční gramotnosti

Tato kapitola bude popisovat metodiku, neboli pracovní postup, jak by se dala pojmout výuka finanční gramotnosti a zároveň vychází z odučených praxí ověřených hodin na středních školách, aby byly žáci připraveni na finanční rozhodnutí.

Bude se zde popisovat pár na sebe navazujících hodin výuky, které by se měly vyskytnout na každé střední škole.

3.1 Cíl výuky

Jak jsme se dozvěděli z předešlých kapitol, výuka finanční gramotnosti je na střední škole povinná dle RVP a finance obecně jsou něco, s čím se dříve či později setká každý člověk a jde o jeho celoživotní zájem. Od finanční gramotnosti populace země se poté i dále odvíjí její vývoj. To znamená, že pokud budeme pečlivě učit žáky o financích, bude to mít pozitivní dopad na celou společnost.

To hlavní, co by si žáci z výuky měli odnést, nejsou teoretické definice ekonomických a finančních pojmů, jak se tomu často na školách děje, ale měli by být schopni pochopit smysl a možnosti různých finančních aktivit. A s tím související jejich příležitosti a rizika. Zkrátka aby žáci byli schopni rozhodovat sami za sebe a uměli sobě a své rodině po celý život zajistit minimálně potřebné prostředky k přežití. Ideálně pak, aby věděli, jak vytvořit finanční rezervu.

3.2 Očekávané znalosti studentů

Jak bylo zmíněno výše a vyplynulo z průzkumů této práce, se bohužel nedá moc dobře spoléhat na nějaké větší základy finanční gramotnosti ze základní školy. Spíše by se měla pokročilá znalost některých studentů brát jako vyjímečná situace.

Nicméně nemůžeme brát vše od začátku. Budeme tedy počítat, že studenti umí zhruba 30 procent toho, co by měli umět ze ZŠ, protože měli výuku a také se něco dozvěděli v praxi.

Znalosti, se kterými budeme počítat:

- Jak vypadá a k čemu slouží měna
- Základní transakce v ekonomice
- Počty s procenty
- Existence bank a k čemu slouží
- Existence půjček, spoření a investování
- Osobní a rodinný rozpočet
- Příjmy a výdaje
- Finanční nástrahy a podvody

3.3 Obsah výuky

V rámci střední školy by se studenti měli naučit tyto témata:

- Úrok
- Historie, současnost a budoucnost peněz (měny)
- Inflace
- Účty v bance
- Proč a jak spořit
- Půjčky (rozdíl dobré a špatné)
- Dluhy
- Aktiva a pasiva
- Investiční instrumenty - vlastnosti, příležitosti, rizika
- Hospodaření s penězi
- Aktivní a pasivní příjem
- Principy a tvorba bohatství

- Nástrahy finančního světa
- Finanční odpovědnost
- Důchod a rizika spojená s ním
- Daně
- Pojištění
- Zaměstnání a podnikání
- Druhy firem
- Ekonomické cykly
- Jak vykonat základní finanční úkony

Ačkoli se témat zdá být na první pohled mnoho, většina z nich se prolíná a dají se jednoduše spojit. Proto věřím, že by se všechna tato témata dala probrat za 5 až 10 školních vyučovacích hodin. Záleží, jak se půjde do hloubky a jestli daný učitel bude chtít předat praktické ukázky.

3.4 Jednotlivé okruhy

Zde budou popsány jednotlivé okruhy a jejich obsah poskládaný z požadovaných témat.

3.4.1 Peníze, inflace, banky, úrok, ekonomické cykly

Tento první okruh je základ. Bez něho nejde probírat nic z ostatních okruhů, protože na smysl peněz a hlavně na inflaci navazuje všechno z finančního světa. Tato témata jsou střed, bez kterého se člověk neposune dál.

Výše uvedené by se dalo stihnout za jednu vyučovací hodinu, ale je možné jej prodloužit a využít více příkladů z praxe, protože pochopení inflace je klíčové.

Peníze

Jako první by se měl student dozvědět a pochopit peníze, případně měnu. Všechno v ekonomice a financí se kolem nich točí.

Je dobré vědět, že vznik peněz jakožto jednotky směny lidstvu umožnil obrovský ekonomický růst a zvýšení bohatství společnosti.

S tím souvisí historické pojetí peněz, formy peněz a jak se přecházelo ze směného obchodu, mušlí jakožto prvního platidla, drahých kovů až k tištěným papírkům.

Zmínit by se mohl i Bitcoin a další formy alternativních peněz budoucnosti. U všech forem peněz je důležité popsat jejich vlastnosti. To například znamená, proč neuspěly mušle a drahé kovy a proč se současně kryptoměny snaží o jinou formu peněz.

U současných měn by se mělo vysvětlit, proč a jak fungoval zlatý standard a samozřejmě proč fungovat přestal. Studenti by zde měli pochopit, že již neexistuje krytí žádné měny zlatem a že naše peníze směřují k nulové vnitřní hodnotě, protože se měna může neomezeně tisknout.

Inflace

Jakmile studenti chápou podstatu aktuálních měn a možnost neomezeného tisku, je již možné navázat inflací.

Reálné pochopení inflace záleží na všech dalších oblastech FG. Bez znalosti tohoto mechanismu růstu cen lidé nebudou schopni spořit, ani investovat a nepochopí budoucí rizika důchodů, atd.

Studenti by se zde měli dozvědět co to inflace je, proč ji máme, že ji cíleně vytváří státy a na kolik procent ročně je cílena. Také je dobré ukázat historické výše inflace a zmínit možnost hyperinflací a deflací. Plus příklady v historii a současnosti. Z praktického hlediska by měli pochopit, že jim inflace dlouhodobě snižuje kupní sílu jejich dříve vydělaných peněz. S tím souvisí znesnadnění spoření, investování a dalších následků. Inflace pomáhá dlužníkům, ale škodí poctivým spořitelům.

Banky, jejich produkty a úrok

V krátkosti je dobré zmínit existenci bank a jaké zde mají lidé možnosti. Ideální je informace podložit reálnými čísly a třeba se i podívat na exkurzi do banky.

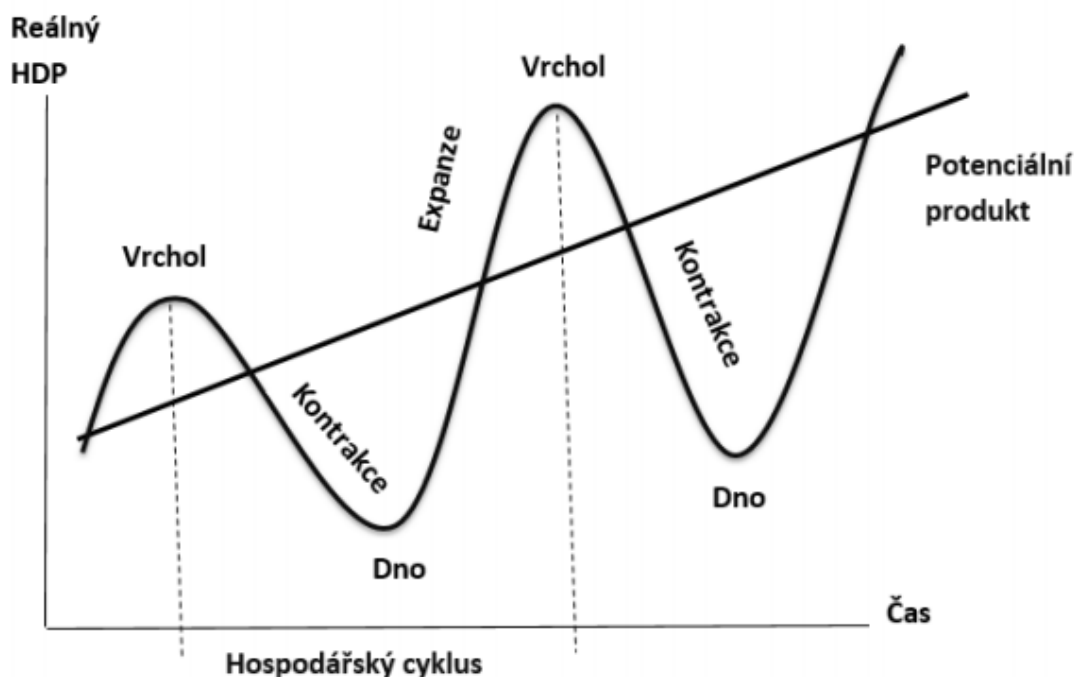
S bankovními produkty souvisí úrok, který je nutný vysvětlit a provázat, aby jej studenti dobře pochopili. Například uvést kladný úrok na spořicí účet a jeho výsledek s devastujícími účinky inflace na naše úspory.

Ekonomické (hospodářské) cykly

Doplňujícím tématem zde mohou být ekonomické cykly, které se posledních několik desítek let pravidelně opakují. Zmínit, že je způsobují státní monopoly na peníze a co znamenají jednotlivé fáze. Ek. cykly se dají použít i v části investování.

3.4.2 Osobní finance, bohatství, důchod

Jakmile žáci znají smysl a podstatu peněz a vědí, jaké účinky na peníze, úspory atd. má inflace, je důležité zmínit finanční hygienu a základy.

Obrázek 3.1: Hospodářský cyklus [5]

Osobní finance a bohatství

Vhodné je vysvětlit, jak přistupovat k penězům. Jak peníze šetřit, vedení záznamů o příjmech a výdajích a poučky k zabránění zbytečnému utrácení. S tím úzce souvisí tvorba bohatství aneb aktiva a pasiva. Že aktiva jsou věci, které nám vydělávají a rostou na hodnotě a jimi se tvoří bohatství a že pasiva jsou většinou luxusní věci, které k životu nepotřebujeme a způsobují nám pouze finanční zátěž. To znamená, že tvořit celoživotně postupně bohatství šetřením a koupí aktiv.

Dále by mělo být zahrnuto, jak manipulovat s penězi v případě rodiny, proč mít 3-6 měsíční výdajovou rezervu. Je vhodné doplnit informaci o snížení příjmu rodinného rozpočtu v případě mateřské dovolené.

Důchod

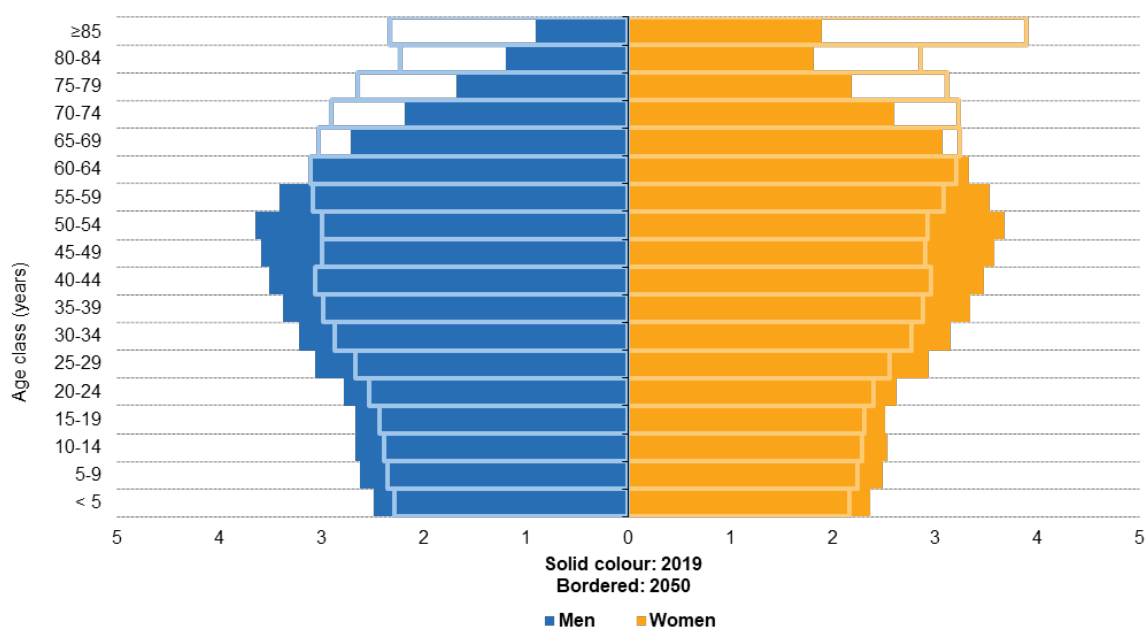
Pro studenty na střední škole je důchod velmi těžko představitelný, protože mají do stáří ještě velmi daleko, ale je velmi podstatné jim zajímavou formou vysvětlit, co je důchod a rizika spojená s ním. Každý totiž jednou dojde do stavu, kdy nebude schopen aktivně vydělávat peníze a bude muset žít z ušetřených prostředků nebo z podpory.

Většina lidí spoléhá na státní podporu ve formě důchodu. Studenti by si tedy určitě měli odnést, jak důchody fungují a že mají velká rizika. Hlavní je zmínit de-

mografickou křivku obyvatel. Podle průzkumů totiž bude s postupem času přibývat důchodců a ubývat pracujících, což znamená problémy v důchodovém systému. Dále je také inflace nejspíš vyšší, než je výnos důchodových fondů. To znamená, že pro současné studenty je velké riziko, že za jejich stáří důchody budou buď velmi malé a nebo že nebudou vůbec.

Na obrázku 3.2 můžeme vidět demografické rozložení populace v Evropské unii. Na vertikální ose jsou jednotlivé věkové skupiny obyvatel EU a na horizontální je vidět procentuální zastoupení těchto skupin. Modrá část jsou muži a žlutá ženy. Plně vybarvené obdelníky značí počty obyvatel roce 2019. Podle odborných odhadů v roce 2050 bude rozložení obyvatel vypadat jako ty prázdné obdelníky v grafu. Toto značí značný nárůst důchodců a snížení pracující populace, která vydělává na důchody.

Population pyramids, EU-27, 2019 and 2050
(% share of total population)

Note: all data as of 1 January. 2019: estimates and provisional. 2050: population according to the 2019 projections, baseline variant (EUROPOP2019).

Source: Eurostat (online data codes: demo_pjangroup and proj_19np)

Obrázek 3.2: Demografická křivka EU v roce 2019 a 2050 [4]

Z výše uvedeného vyplývá, že by si každý měl spořit do důchodu a snažit se sám sebe zajistit v případě, že by stát nepomohl. Na to ale naráží inflace, která nám toto snažení znepříjemňuje. Zajištění na důchod bude pro studenty jedna z motivací na další okruh investic.

3.4.3 Investice (instrumenty a přístupy), půjčky, pojištění

Studenti by již měli být uvědoměni, že státní podpora důchodů je velmi riziková a že by měli v průběhu života budovat rodinnou rezervu. S tím vším nám pomůže šetření a investice.

Tento okruh je poměrně široký a časově náročný, pokud chceme přidat praktické příklady a ukázky, které by tu neměly chybět. Proto je možné jej rozdělit na více hodin.

Zapojení studentů je zde možné formou domácího úkolu nebo práce v hodině, kdy každý jednotlivec nebo menší skupinka dostane určitý obnos peněz na investici a sami mají rozhodnout, do čeho jej zainvestují.

Investice

Toto téma je pro vyučující těžké, protože vyžaduje poměrně dobrou znalost trhů a praktické znalosti s investicemi, které má málokdo. Minimem by však mělo být alespoň teoretické vysvětlení, jaké mají studenti možnosti.

Měly zde být zahrnuty hlavní investiční instrumenty, jako jsou dluhopisy, akcie, nemovitosti, drahé kovy a nově i kryptoměny. U všech instrumentů říct základní popis, příklady a jeho rizika a příležitosti. Ideální je zmínit i reálná aktuální čísla cen, úroků atd. a ukázat, kde se s tím studenti mohou dostat do styku. Dodatečně je vhodné vysvětlit i doplňující věci jako poplatky za správu a možnost investičního poradenství.

Z akcií by se měly zmínit ETF fondy, kopírující velké indexy.

Z principů relativně bezpečného investování by mělo být zmíněno průměrování ceny, snaha o nízké poplatky, placení daní z příjmu, úschova aktiv a složené úročení. Dále také rozdíl investice a spekulace a rozdíl pasivního a aktivního investování.

Půjčky

V základu jde o pochopení smyslu půjčky. Že je to čerpání našeho budoucího výtěžku pro lepší situaci v současnosti. Je to opak šetření a student by si měl být vědom rizik spojených s půjčkami. Základem je si být jist, že to bude schopen splácet. A že by si měl půjčovat výhradně na aktiva a mít vytvořenou finanční rezervu, aby si na pasiva půjčovat nemusel. Dobrá půjčka může být ta, která člověku pomáhá tvořit bohatství v aktivech. Špatná je ta, se kterou se kupují zbytečné luxusní pasiva. Tato půjčka je velmi finančně zatěžující.

Zmínit by se měla v Česku tolik oblíbená hypotéka na vlastní nebo investiční bydlení.

Pojištění

Zde by se měl zmínit smysl a princip pojištění. Že se může pojištění hodit, ale může být i nesmyslné a jak to poznat. Vhodné je přidat rozdělení pojistek, ale spíše je lepší informovat žáky o možnosti finančního poradce a jak k pojištění přistupovat.

3.4.4 Trh práce, podnikání

Každý se po škole buď nechá zaměstnat, nebo zkusí podnikat. Podnikatelé tvoří výstup naší země a proto je dobré studenty učit a motivovat, jaké to má vlastnosti. V souvislosti s tím se může zahrnout i pracovní pohovor, firemní kultura a tak dále.

Aktivní a pasivní příjem

I když to zní jednoduše, měl by se probrat aktivní a pasivní příjem, pokud se to neprobralo v sekci tvorby bohatství. Je vhodné ještě zopakovat, že by se člověk měl snažit tvořit bohatství ve formě aktiv a pasivního příjmů. Ale také že zaměstnání je pro společnost souběžně důležité a jak se na něj připravit.

Podnikání

Jako první je dobré říct obecný rozdíl mezi zaměstnancem a podnikatelem ve formě daní, výhod, ale i rizik. Použít příklady.

Poté rozlišit fyzickou a právnickou osobu a různé druhy právnických osob a jejich charakteristiky. Je vhodné vytvořit nějakou hru na tvorbu společností.

3.4.5 Stát a finance, dluhy, daně a další finanční povinnosti

Když už vzděláváme v oblasti finanční gramotnosti a v tom, jak udělat dobré finanční rozhodnutí, je nutné vědět, na čem si stojíme. Protože naše investice, půjčky, spoření a všechny další věci přímo ovlivní konání našeho státu, je nasnadě vědět, jak to funguje v samotném státě a s čím můžeme počítat.

Stát

Z vlivu státu je hlavní zmínit, že stát má skrz centrální banku monopol na národní měnu a tím ovlivní výši peněžní zásoby a také státní dluhy. Dále by se mělo vysvětlit, co to je HDP - výstup ekonomiky státu za rok.

Díky monopolu na peníze ovlivňuje centrální banka (pro užitek státu) míru inflace a úroky v ekonomice. Obě tyto aktivity budou velmi ovlivňovat celý náš finanční život.

Další věc, která nás pravděpodobně ovlivní, je výše státního dluhu. V čase psaní této práce jsou všechny vyspělé ekonomiky v obrovském státním deficitu a jejich dluhy

dosahují stovek procent HDP. Stát dluží peníze hlavně velkým bankám a finančním společnostem, které drží státní dluhopisy.

Státu plynou příjmy z daní. Ovšem většina států má každoročně deficitní schodek a to znamená, že se musí ještě více zadlužit. Každé zadlužení znamená větší problém v budoucnu, který pravděpodobně skončí větší chudobou obyvatel skrz vyšší budoucí daně. Většina států se ale stále více a více zadlužují a některé dluhy vypadají neunesitelně.

S tímto tématem souvisí i politika, protože na dluh státu mají asi největší podíl vládnoucí politici, kteří určují, kde stát utratí své peníze. Proto je velká šance, že díky lepší finanční gramotnosti bude šance na zodpovědnější vládu a tím i lepší státní rozhodnutí a budoucnost státu.

Zde se doplňkově dá zmínit centrální banka, pomocí které stát ovládá monopol na peníze. A vysvětlit rozdíl mezi fiskální a monetární politikou.

Finanční povinnosti občana

Každý občan má povinnost platit daně ve státě, ve kterém žije. Je tedy dobré zmínit, z čeho všeho musíme odvádět daně, jak velké tyto daně jsou a že mohou mít svůj smysl - financovat stát. Dále také existují druhy pojištění jako je sociální a zdravotní právě z důvodu, že spoléháme, že nám stát ve stáří poskytne finanční podporu z důchodu a abychom dostali možnost ošetření, když se nám něco stane.

Je tedy dobré žáky naučit, co budou muset v pracovním životě platit za daně a pojištění a k čemu tyto odvody jsou. Plus je vhodné zmínit i daně z dalších příjmů jako jsou třeba právě investice a tak dále. Zde se opět dá prakticky předvést daňové přiznání, aby studenti v budoucnu věděli, jak se to správně dělá.

Kapitola 4

Ukázky výuky

Tato kapitola slouží pro praktický přehled, jak by výuka mohla reálně vypadat a jak k ní může učitel přistupovat.

4.1 Jednotlivé hodiny

4.1.1 1. hodina

Okruh

Peníze, inflace, banky, úrok, ekonomické cykly

Příprava a pomůcky

Zde bude připravena prezentace na toto téma, která bude obsahovat informace k tématu. Praktické ukázky jako výši základního úroku, vzhled stránky banky, nebo reálná čísla jejich produktů se budou ukazovat online na internetu přímo v hodině. V případě, kdy nebude možné připojení k internetu se ukázky promítnou formou obrázků.

Kvůli vysvětlování peněz bude využit drahý kov (zlato/stříbro) pro demonstraci.

Průběh hodiny

Osnova je uvedena v předešlé kapitole. Začne se penězi. Nejprve se se studenty pobavíme o barterovém (výměnném) obchodu. Poté se přejde k prvním historickým penězům (mušle), přes drahé kovy (které máme na ukázkou) a tato část se dovrší měnou, zlatým standardem a alternativními směry peněz (kryptoměny, ..).

Na toto se naváže inflací, kde se použije několik příkladů z praxe, aby to bylo pochopitelné. Například příběhy našich prarodičů o levném zboží za jejich mládí. Na příkladech se demonstruje, jak ztrácí měna na hodnotě, pokud se dlouhodobě drží.

Dále se lehce zmíní vznik a smysl bank. Jejich hlavní produkty, jejich krátký popis a reálná čísla úroků. Zde se vysvětlí úrok.

Tyto všechny části se nakonec spojí do příkladu, jak by dopadlo uložení peněz na bankovní spořicí účet s 1 procentním úrokem při více procentní inflaci.

Zapojení studentů

Studenti budou vtaženi do děje nejvíce otázkami, které by měli otevřít debatu. Příklady otázek:

- Jaký je rozdíl mezi dolarem a měnou ve hře monopoly?
- Co by jste dělali ve starověku při prodeji/koupi, kdyby neexistovali peníze?
- Kdo by nechtěl, aby mu někdo postupně kradl peníze? (Inflace)
- Jak se bránit proti inflaci?
- Jaké bankovní produkty by jsi zvolil?

Další možností je vzít třídu na exkurzi do banky a nebo si pozvat do hodiny pracovníka banky.

4.1.2 2. hodina

Okruh

Osobní finance, bohatství, důchod

Příprava a pomůcky

Stejně jako v případě předchozí hodiny bude vytvořena prezentace s informacemi. Budou zahrnuty praktické ukázky jako demografická křivka populace k důchodu, rozdíl aktiv a pasiv

Průběh hodiny

Hodina bude navazovat hlavně na předchozí téma inflace. Zde se se studenty budeme bavit o osobních financích. Hlavní náplní budou různé poučky (zapisování příjmů a výdajů, šetření, zbytečné luxusní zboží, ..). Ukáží se příklady bohatých lidí a jakým způsobem si své bohatství vytvořili. Zde se dále zmíní aktiva a pasiva a vysvětlí se praktický rozdíl. Kde si mají studenti odnést hlavně to, že cílem je kupování aktiv, protože nám zvětšují bohatství a prostředky do budoucna a že pasiva nás finančně zatěžují. Toto si ukážeme na pár příkladech, aby to studenti byli schopní rozpoznat.

Zmíníme lehce aktiva (investice), kam můžeme ukládat peníze i od jednotek stovek korun měsíčně (fondy, spoření v drahých kovech, ..). K aktivům a pasivům lehce zmíníme půjčky chytré (na aktiva) a ne tak chytré (na pasiva). Pak propojíme dopad inflace z minulé hodiny na náš majetek a příjem v průběhu života. Zmíníme také podporu na mateřské dovolené, aby studenti měli přehled, jaké finanční vyhlídky je čekají.

Nakonec se pobavíme o důchodu. Zde využijeme pro lepší demonstraci připravenou demografickou křivku populace a vysvětlíme studentům jak důchod vzniká a že má i velké rizika, se kterými by měli počítat a co nejdříve investovat. Tímto závěrem je namotivujeme na další hodinu.

Zapojení studentů

V tomto tématu by žáci mohli hodně věcí vědět a tak povedeme hodinu spíše debatou na téma osobní finance. Soustavně budeme studenty vyzývat k akci a sdílení svých názorů, jak by různé situace řešili. Například:

- Jak by se připravovali na důchod, kdyby věděli, že nám stát nedá žádnou podporu?
- Jak tvořit bohatství?
- Jaký bude příjem domácnosti, když žena bude mít dvě/tři děti hned po sobě? Kolik je mateřská dovolená?
- Jak vnímají důchod?
- Jestli je dobré si spořit, jak a kolik.
- A tak dále.

4.1.3 3. hodina

Okruh

Investice (instrumenty a přístupy), půjčky, pojištění 1

Příprava a pomůcky

Prezentace s informacemi o typech investic (dluhopisy, akcie, nemovitosti, drahé kovy, kryptoměny) a jak je vhodné relativně bezpečně investovat. Pro tyto účely se žákům ukáže zlato a stříbro v co nejvíce podobách, kryptoměnová peněženka.

Bude připraven příběh o mém neúspěšném investování, který bude demonstrovat, jak se to nemá dělat. Na to naváže pozitivní příběh, jak to může vypadat.

Průběh hodiny

Tento okruh je rozsáhlý, a proto se rozdělén na dvě části. První část bude teoretická a nejprve se zde proberou typy investic, které jsou popsány v přípravě. Zde se žákům přiblíží každá investice a dají se reálné příklady, aby si to studenti dokázali představit. O každé investici se zde zmíní příležitosti a rizika. Naváže se na to rozumným bezpečným investováním. Celkově se toto téma bude propojovat s minulými hodinami.

Dále se vysvětlí princip půjček, uvedou se příklady (hypotéka) a znovu se objasní zásady půjčování si. Studenti by měli být schopni rozlišit a popsat půjčku na aktiva a pasiva. Proberou se zde zdroje a možnosti půjček a jak souvisí s ekonomickou úrokovou mírou.

Nakonec se zmíní možnost pojištění. Hlavně se popíše k čemu je dobré, kdy se může hodit, ale také kdy nemusí. Projde se základní dělení, ale hlavně se zmíní finanční poradce.

Zapojení studentů

Studenti dostanou domácí úkol před hodinou, kde si buď sami a nebo ve dvojicích vymyslí investici, kam by v den zadání úkolu dali 100 000 korun. Toto se poté rozebere hlavně v praktické části.

Dále budou klasicky následovat otázky na studenty, kteří budou mít za úkol vytvořit debatu o tématu. Například:

- Kdo už někdy někam investoval?
- Jaké jsou zásady investování?
- Kdy se může hodit pojištění a jak ho získat?
- Která investice nejlépe kryje inflaci?
- Kdy si je vhodné půjčit?
- A tak dále.

4.1.4 4. hodina

Okruh

Investice (instrumenty a přístupy), půjčky, pojištění 2

Příprava a pomůcky

Teoretická polovina by měla být probraná. Na praktickou část budou nachystány reálné grafy cen, aktuální data o probraných investicích a portály, kde se dají obchodovat a kde o nich sbírat informace.

Případně se pozve finanční poradce, který dané věci vysvětlí.

Průběh hodiny

Nejprve se se studenty probere jejich domácí úkol, kde se průběžně budeme bavit o tom, kam by studenti zainvestovali. Zde bude mít každý student prostor si obhájit svoje rozhodnutí.

Na to navážeme a probereme si ukázky, jak je možné obchodovat. Studentům se ukáží reálné portály, kde se dá investovat a budou obeznámeni s povinnostmi, riziky, atd.

Dále bude debata na to, jak poznat dobrého finančního poradce.

Zapojení studentů

Studenti budou zapojeni hlavně v rámci kontroly domácího úkolu a v debatě o finančním poradci.

4.1.5 5. hodina

Okruh

Trh práce, podnikání

Příprava a pomůcky

Prezentace, kde bude srovnání zaměstnání a podnikání. Poté srovnání různých typů společností (akciová, s.r.o., ..).

Průběh hodiny

Ze začátku bude debata se studenty na téma zaměstnání a podnikání. Cílem je přiblížit jim příležitosti a rizika obou těchto stylů práce a co společnosti přináší. V krátkosti bude zmíněno, jak se chovat na pohovoru, kde se vybere jeden student, aby si se mnou zkusil pohovor do práce, kde se ho budu ptát na typické otázky. Na něm budou vysvětleny tipy pro úspěšné zvládnutí pohovoru. Následuje debata o aktivním a pasivním příjmu a popis, co to vůbec podnikání je. Dále se hodina zaměří na základní srovnání typů společností.

Pokud vyjde čas, koncem hodiny si studenti pokusí vybrat typ společnosti vhodný pro jejich vysněné podnikání.

Zapojení studentů

Zde budou studenti úzce zapojeni po celou hodinu formou debat na většinu témat. Jeden student bude zapojen i do zkoušky pohovoru a pokud bude čas na konci hodiny, dostanou studenti v týmech na výběr typ firmy.

4.1.6 6. hodina

Okruh

Stát a finance, dluhy, daně a další finanční povinnosti

Příprava a pomůcky

Prezentace na témata okruhu a daňová přiznání pro všechny studenty k vyplnění.

Průběh hodiny

Vysvětlen bude v krátkosti dluhový státní systém. Při něm budou popsány základní pojmy v tomto tématu, jako je HDP, rozpočet, schodek. Lehce bude nastíněno, jak s tím souvisí vláda a centrální banka.

Dále se bude vést debata o povinnostech občana. Zde by mohli studenti propojit znalosti ze zaměstnání a podnikání a vysvětlit různé výhody a nevýhody. Poté se upře pozornost na daně a povinné pojištění. Jejich typy a k čemu slouží.

V závěru hodiny si každý student vyplní fiktivní daňové přiznání.

Zapojení studentů

Opět se navedou debaty se studenty:

- Kde se bere státní dluh? Komu ho státy dluží?
- Opakování zaměstnanec a podnikatel.
- Jaké má občan ČR finanční povinnosti?
- Možné úlevy na daních.

A daňové přiznání na konci.

4.2 Zkušenosti nabyté výukou v praxi

Výuku finanční gramotnosti jsem si zkoušel domlouvat na více než 10 středních školách v kraji Vysočina a Jihomoravském kraji. Nabídnul jsem se jako dobrovolník pro pár hodin finanční gramotnosti pro kterýkoliv ročník na hlavní témata (na které je z řad studentů a občanů obecně nejvyšší poptávka). Ačkoli z mých i obecných průzkumů vychází, že je o výuku finanční gramotnosti na školách velká nouze a studenti spíše nemají dobré základy, mi většina ředitelů škol ani neodpověděla na nabídku. Poté mi bylo v hovoru vysvětleno, že pomoc buď nepotřebují nebo kvůli současné pandemii nechtějí zbytečně zatěžovat svoje žáky.

Nakonec jsem se domluvil se třemi ekonomickými školami. Celkem jsem měl přislíbených 6 hodin. Tím, že jsem dostal malou časovou dotaci (jednu hodinu na třídu), jsem zvolil náplň toho nejpodstatnějšího z oblastí výše zmíněných - peníze, inflace a osobní finance. Výuka probíhala online kvůli pandemii a zákazu chození do škol. Díky tomu, že na mé hodiny byl pozitivní ohlas, mi nakonec učitelé svěřovali více a více hodin, takže jsem učil 16 hodin a byl mi nabídnut i celodopolední workshop pro studenty. Se školami jsem si domluvil i dlouhodobou spolupráci v tomto duchu. Učil jsem základy a navazující témata, které si učitelé vyžádali z výše zmíněných.

Osobně mě výuka velmi bavila, protože mám k tématu i studentům blízko. Tím, že výuka byla online, měl jsem malou časovou dotaci a neměl jsem tolik zkušeností ze školního prostředí (z pohledu učení), zvolil jsem spíše frontální výuku s tím, že jsem se snažil se studenty vést debaty, využil jsem anonymního dotazování pomocí aplikace sli.do a veškeré informace jsem měl s poměrně zábavnými animacemi a reálnými daty z praxe. Do příště bych si chtěl zkusit učit více prezenčně ve škole a zapojovat studenty více do procesu.

Podle mého názoru je finanční gramotnost velice praktická věc, kterou by studenti měli hlavně prakticky ovládat a proto je nezbytné k tomu i tak přistupovat. Hlavně jsem tedy kladl důraz na to, abych předával studentům informace, které reálně ve světě využijí. Ty jsem vždy demonstroval na několika příkladech, které jsem měl podložené animacemi a obrázky.

Nevím, jestli to bylo distanční výukou, ale měl jsem pocit, že studenty moc finance nezajímají, jak je tomu i ve zbytku České republiky. Proto bych dále kladl důraz na zábavnou formu (hry, zajímavé otázky, ..) a vnitřní motivaci studentů (povědomí o mateřské, rizika důchodu, ..). Ta je nezbytná, aby si z finanční gramotnosti něco odnesli a mohli to celý život využívat.

Nakonec jsem všem posílal dodatečné materiály a kontakt, protože pár nadšených studentů mělo další otázky.

4.3 Zpětná vazba a dotazníky

4.3.1 Od studentů

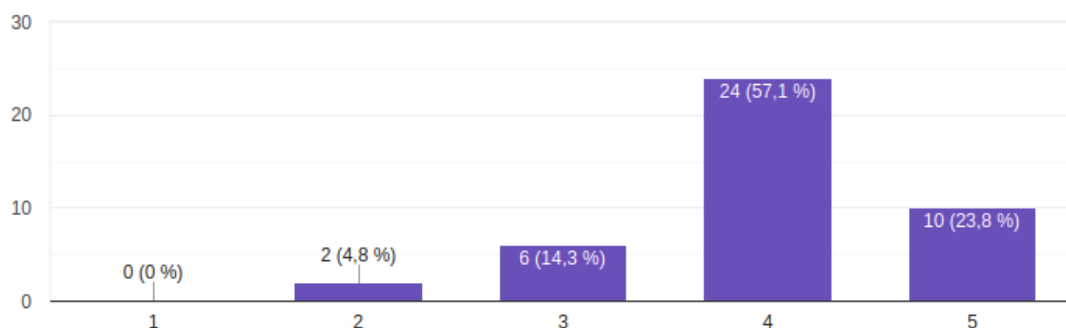
Každé třídě po výuce jsem ať přímo nebo po jejich učiteli poslal anonymní dotazník se zpětnou vazbou, kterým mohli ohodnotit hodinu a její přínos.

Podarilo se mi nasbírat 42 odpovědí, které mi dávají nápovědu, co dále zlepšovat. Nejvíce studentů bylo ze 3. ročníku, zbylí studenti byli z druhého a prvního ročníku.

Nejdůležitějším kritériem byl celkový přínos mých přednášek. Ten byl spíše kladný a to vnímám jako dobré znamení.

Jak byl pro tebe seminář přínosný?

42 odpovědí

Obrázek 4.1: Přínos mých hodin pro studenty

Jako další bych zmínil zájem studentů o další hodinu, kdy většina by chtěla další podobnou přednášku. Nicméně zde je k zamyšlení, jestli dotazník nevyplňovali jen ti studenti, které to zaujalo.

Studenti následně odpovídali, co je v tomto tématu nejvíce zaujalo. Hodně z nich zmínilo inflaci a její dopady. Další často zmínované byly investice. Přijde jako velmi pozitivní, že studenti budou seznámeni s následky inflace a nebudou investice brát jako hazard, ale spíše jako tvorbu rezervy a budoucího bohatství.

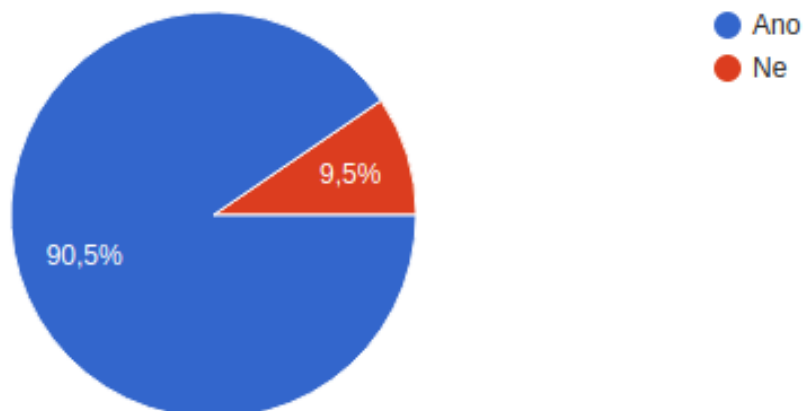
Dále byl dotazník zaměřen na to, co by na přednášce zlepšili, co z ní nepochopili atd. Zde drtivou většinou studenti shledali vše pochopitelným a neměli k tomu žádné připomínky, což vnímám také jako pozitivum.

4.3.2 Od učitelů

Z pohledu učitelů vnímám jako kladnou zpětnou vazbu dodatečné nabídky více vyučujících hodin a chuť se mnou dlouhodobě spolupracovat. Zpětná vazba od učitelů probíhala slovně, kde většina byla poměrně nadšená. Zmínili, že si také pár znalostí odnesli a že se jim líbil styl vysvětlování a grafická stránka prezentací. Že hodiny

Poslechl/a by sis rád/a další navazující řečnickovu prezentaci?

42 odpovědí

Obrázek 4.2: Přínos mých hodin pro studenty

byly poutavé a tvořené s myšlenkou navazujícího příběhu, kde bylo hodně příkladů z praxe, což hodnotí jako velký klad. Nicméně ale i z jejich pohledu mohly být hodiny více ve stylu debat a zapojení studentů do děje.

Kapitola 5

Závěr

V první části práce bylo zjištěno, že Česká republika je podle průzkumů velmi podprůměrná ve výuce finanční gramotnosti. Problémy jsou hlavně v držení finanční rezervy, zbytečných půjčkách a neznalosti základních ekonomických pojmů.

Ačkoli je v ČR taková situace, mnoho dotazujících (hlavně z řad čerstvých absolventů středních škol) se o financích chtějí dozvědět více. Spolu s nimi mnoho občanů spoléhá na školský systém, že jim tyto základy poskytne. Z průzkumů v této práci se studenty základních a středních škol vyplývá, že škola spíše není schopna jim tyto základy dát.

Proto byla v této práci vytvořena metodika základů finanční gramotnosti, které navazují a z velké části opakují znalosti, které by měl student znát ze základní školy. Tato metodika počítá s 5-10 hodinami výuky a je zaměřená na základy peněz, inflaci, osobní finance, ekonomiku, trh práce a finanční instrumenty (investice, půjčky, pojištění, ..).

Při výuce v praxi bylo téma z pohledu učitelů i žáků shledáno jako dobře pojaté. Návrh by tedy měl být částečně ověřený praxí a tedy i reálně použitelný.

Celou práci vnímám velmi pozitivně. Jednak jsem si vyzkoušel, jaké to je učit a dále věřím, že jsem předal důležité informace dál.

Literatura

- [1] BUSINESSINFO.CZ. *Ve finanční gramotnosti jsou Češi na chvostu Evropy, v půjčování si jsou rekordmany.* 2019 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/ve-financni-gramotnosti-jsou-cesi-na-chvostu-evropy-v-pujcovani-si-jsou-rekordmany/>.
- [2] E15. *Česko šetří na nepravém místě: na vzdělání.* 2017 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/tematicke-specialy/vzdelani/cesko-setri-na-nepravem-miste-na-vzdelani-1361691>.
- [3] EDU.CZ. *Rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání (RVP SOV).* 2020 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/>.
- [4] EUROSTAT. *Population pyramids, EU-27, 2019 and 2050.* 2019 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids,_EU-27,_2019_and_2050_\(%25_share_of_total_population\)_AE2020.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids,_EU-27,_2019_and_2050_(%25_share_of_total_population)_AE2020.png).
- [5] NEUMANOVÁ, L. *Vliv hospodářského cyklu na podnik v automobilovém průmyslu.* Liberec, 2020. Závěrečná práce doplňujícího pedagogického . Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/157282/Neumanova_Lucie_%28%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- [6] REPUBLIKY, N. pedagogický institut České. *Co jsou rámcové a školní vzdělávací programy (RVP a ŠVP).* 2021 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>.
- [7] REPUBLIKY, N. pedagogický institut České. *X Finanční gramotnost.* 2021 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6461>.
- [8] SUŠÁNKA, J. *Finanční gramotnost ve světě.* 2019 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://efpa.cz/aktualita/180-dnes-odstartoval-global-money-week-2019>.
- [9] VZDĚLÁNÍ, N. ústav pro. *RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY.* 2021 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>.
- [10] ČR, M. financí. *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY.* 2020 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z:

<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>.